

ÜNİVERSİTE GİRİŞ SINAVLARINA KATILAN ADAY SAYISINI SINIRLAMA ZORUNLULUĞU

Prof. Dr. Cemal MIHÇIOĞLU*

Üniversitelerarası giriş sınavlarına katılan adayların sayısı, daha önce iki yıl Ankara Üniversitesi çerçevesinde uygulanan “merkezî sistem”in üniversitelerarası düzeyde uygulanmaya başladığı 1964-65 öğretim yılından bu yana sürekli artışlar göstermiş, 1964’te 33763 olan bu sayı, on yıl içinde beş kat kabararak 1974’te 168723’e ulaşmıştır. Üstelik, 1974-75 öğretim yılı giriş sınavına, bir yandan nerdeyse Türkiye’deki tüm yüksek öğretim kurumlarının “merkezî sistem”in kapsamına alınmış olması, öte yandan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı yüksek öğretim kurumlarına öğrenci seçme yükünün de üniversitelerce üst-

*Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde “Kamu Yönetimi” Kürsüsünün Başkanı olan Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu, Eğitim Fakültesinin “Eğitim Yönetimi ve Planlaması” Kürsüsünde de öğretim üyesidir.

Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu, üniversiteye öğrenci seçiminde uygulanan “merkezî” düzenin gerek kurulmasında, gerek uygulanmasında birinci sırada sorumluluk taşımıştır. Ülkemizde 12 yıldan beri uygulanmakta olan düzen onun *İdari Bir Mesele Olarak Üniversiteye Girişin Yeniden Düzenlenmesi- SBF Tecrübesi, Bir Araştırma ve Teklifler* (TODAİE yayını, 1962, 176 sayfa) başlıklı yapıtında yer alan önerilere dayanılarak kurulmuştur. 1962-63 ile 1963-64 öğretim yıllarında Ankara Üniversitesi çerçevesi içinde benimsenip uygulanan bu düzen kısa sürede üniversitelerarası düzeyde de benimsenmiş, 1964-65 ile 1965-66 öğretim yıllarındaki gerek kuruluş gerek uygulama çalışmaları Profesör Mihçioğlu’nun yönetimi altında yürütülmüştür. Profesör Mihçioğlu “merkezî sistem”in kuruluş öyküsü ile 1965-66 yılı uygulamasına ilişkin sayısal verilerin değerlendirilmesi işini, bir yönetsel örnekolay incelemesi niteliği taşıyan *Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz* (Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969, 228 sayfa) başlıklı kitabında yapmış, burada ayrıca daha sonraki yıllara ilişkin uygulamaları değerlendirmiştir. 1973 yılında Üniversitelerarası Kurul’ca konuyu yeniden incelemek üzere kurulan komisyona üye seçilen Mihçioğlu bu konudaki görüşleriyle önerilerini *Üniversiteye Girişin Yeniden Düzenlenmesi- Bugünkü Durum ve Öneriler* (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi yayını, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974, 57 sayfa) başlıklı betiğinde yayımlamıştır. Buradaki öneriler Üniversitelerarası Kurul kararıyla benimsenmiş, Kurul’un 22 mart 1974 günü aldığı bir kararla “merkezî sistem”i uygulama görevi bu işi 1966-1973 arasında sekiz yıl süreyle yürüten İstanbul Üniversitesinden alınarak Ankara’daki Hacettepe Üniversitesine verilmiş, Profesör Mihçioğlu da bu uygulamayı yürütmekle görevli Komisyona Ankara Üniversitesi temsil-

lenilmesi sonucu "meslekî-teknik" nitelikteki orta öğretim kurumlarını bitirenlerin de katılması sağlanmış,¹ bunun sonucu olarak söz konusu sınava katılmak üzere baş vuranların toplam sayısı 229907²'ye yükselmiştir. Bu sayı 1975-76 öğretim yılı için ise 280508'e varmıştır.

Bu baş döndürücü artışlar, aday sayısının yakın bir gelecekte üniversitelerarası giriş sınavlarının örgütlendirilip yürütülmesini uygulamada olanaksız kılacak bir düzeye ulaşacağını, gereken önlemler şimdiden alınmazsa bundan bir iki yıl sonra içinden çıkılması güç bir bunalım durumuyla karşılaşılabilceğini göstermektedir.

Gerçekten de, daha şimdiden Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde sınava girmek isteyen adayların sayısı, buralardaki okullarla benzeri yerlerde uygun bir düzende sınav yapılabilecek son sınıra ulaşmış, belki de bu sınırı şimdiden aşmış bulunmaktadır. Belirli bir büyüklüğün altındaki salonlarda sınav yapılması, gözetim işini amaca uygun bir biçimde yapabilecek uygulayıcıların sayısını aşırı ölçüde artırıp ciddi uygulama güçlükleri, bu arada eşgüdüm sorunları yaratmakta,

cisi olarak seçilmiştir. Geniş ölçüde Profesör Mihçioğlu'nun önerileri doğrultusunda yeniden düzenlenip daha çok ilk iki yıllık uygulamaya dönüş anlamı taşıyan 1974-75 yılı uygulamasından sonra "merkezi sistem" 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 73'üncü maddesinin ikinci fıkrasında sözü edilen statüye kavuşturulmuş, yazar bu kez de yeni kurulan Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin Yönetim Kurulu'nda Ankara Üniversitesi temsilcisi olarak görev almıştır.

Bu yazı, üniversitelerarası seçme sınavına katılanlar sayısının bu sınavın sağlıklı bir biçimde yürütülmesini nerdeyse olanaksız kılacak düzeylere ulaşması üzerine ortaya çıkan durumu değerlendirerek gerekli çözümleri önermek amacıyla yazılmıştır. Yazarın 17 haziran 1975'te kaleme aldığı bu inceleme, çoğaltılarak Üniversitelerarası Kurul üyelerine de dağıtılmıştır. Burada alınması önerilen önlemler adı geçen Kurul'un 1976 nisanında yapacağı toplantıda görüşülerek karara bağlanacaktır. Yazıda sözü edilen kısıtlayıcı önlemler, bu duruma göre, en erken 1976-77 öğretim yılından başlayarak uygulama alanına konabilecektir.

1 1974 sınavına baş vuran lise çıkışlıların sayısı 172330, eylemli olarak katılanların kesin sayısı ise 168723'tür. Aynı sayılar "meslekî-teknik" eğitim sağlayan orta öğretim kurumları için sırasıyla 22793 ile 22149'dur. Kural olarak lise çıkışlıların katılabildiği "A sınavı" için 195123 aday baş vurmuş, sınava bunların 190867'si katılmıştır. Bu sınava baş vuran meslek okulu çıkışlıların sayısı 22793, katılanların sayısı ise 22144'tür. "Meslekî-teknik" okulları bitirenler için düzenlenen "B sınavı"na ise 34784 aday baş vurmuş, bunların 33589'u sınava eylemli olarak katılmıştır. Meslek okulu çıkışlıların girebildiği "B sınavı" için ise 34784 kişi baş vurmuş, bunların 33589'u sınava katılmıştır.

1975 giriş sınavı için baş vuran lise çıkışlıların sayısı 198500, meslek okulu çıkışlıların sayısı ise 82000 dolayındadır.

2 1974 sınavına katılan adayların kesin sayısı 224456'dır. Söz konusu sınava katılmak üzere baş vuran adaylardan 5415'i (% 2.4) sınava girmemiş, 36'sının da sınavı geçersiz sayılmıştır.

ayrıca üniversite dışı gözcüler kullanılması gibi bugüne dek edinilen deneylerin sınav güvenliği bakımından çok sakıncalı olduğunu gösterdiği durumlar yaratmaktadır. Sınav yapılan kentlerin sayısının aşırı ölçüde artırılması, yukarıda değinilen güçlüklerle daha başkalarının yanı sıra, sınavların bir merkezden, sağlıklı, güvenilir bir biçimde yürütülmesini olanaksız kılacak bir uygulamaya yol açması bakımından da sakıncalı görülmektedir. Sınavı yapılacak aday sayısındaki büyük artışlar, bu amaçla güçlü bilgisayarlardan yararlanılmakla birlikte, eldeki bilgisayarların sığasını da aşan bir iş yükünün doğmasına yol açmaktadır.³

Bu incelemenin amacı, bu konuda önümüzdeki yıllarda ortaya çıkabilecek durumu eldeki verilerin olanaklı kıldığı ölçüde önceden kestirmek, şimdiden alınması gereken önlemler konusunda önerilerde bulunmaktadır. Aşağıda önce aday sayısındaki artışlarla ilgili çözümlerinde bulunulacak, daha sonra da alınması zorunlu görülen önlemlere ilişkin öneriler ortaya konacaktır.

Burada, üniversite kapılarında kendini duyuran sayısal baskıları azaltabilecek ekonomik ya da toplumsal gelişmeler üzerinde durulmayacaktır. Liseleri bitiren gençlere geniş ölçüde iş olanakları sağlayacak ekonomik yapı değişiklikleri bu baskıyı azaltacak gelişmelerden biridir. Ancak, bu ya da benzeri türdeki gelişmelerin üniversitelerimizin yetkilerini de, olanaklarını da çok aşan sorunlar olduğunu belirtmeye gerek bile yoktur. Bu nedenle, burada daha çok yakın geleceğin somut sorunları ile onların çözümleri üzerinde durulacaktır.

Aday Sayısındaki Artışlar

Yukarıda temel çizgileriyle açıklanan üniversite giriş sınavına katılanlar sayısındaki artışlar, liseleri bitirenlerin sayısındaki gelişmelerle birlikte Çizelge 1'de gösterilmiştir.

3 Üniversiteye giriş işlemlerinin doğurduğu bilgisayar yükü, ilerde ülkenin çeşitli kesimlerindeki üniversitelerde kurulacak bilgisayar düzenlerinden yararlanılarak azaltılabilir. Ancak bu konuda çok büyük güçlüklerle karşılaşılacağı da bir gerçektir. Ankara'nın yükünü paylaşacak bilgisayar düzenlerinin öncelikle donanım bakımından birörneklik taşıması gerekecektir. Bugün Türkiye'de böyle bir birörneklığı sağlayacak ortak bir düzenleme olanağı bulunmadığı gibi, böyle bir olanağın ilerde gerçekleştirilmesi de oldukça güçtür. Üstelik bu tür uydu düzenlerin Ankara ile birleştirilmesini sağlayacak radyo bağlantısının kurulması başlı başına bir sorundur. Türkiye'nin bugünkü telefon ağı da uydu bilgisayarların Ankara'ya bağlanmasına elverişli değildir. Bu durum karşısında Ankara'daki bilgisayar gücünün artırılması çok daha kolay, çok daha tutumlu olacaktır. Kaldı ki bugün karşılaşılan sorun yalnız bilgisayar sığası ile de ilgili değildir.

Çizelge 1

Yıllar	Liseyi bitirenler sayısı	Üniversite giriş sınavına katılanlar sayısı	
		Lise çıkışlılar	Tüm katılanlar
1957-58	8 100		
1958-59	9 450		
1959-60	10 913		
1960-61	11 977		
1961-62	14 241		
1962-63	16 915		
1963-64	19 578		
1964-65	23 227	33 763	
1965-66	24 868	36 656	
1966-67	25 907	41 327	
1967-68	29 984	46 295	
1968-69	34 459	51 297	
1969-70	40 785	64 183	
1970-71	45 678	76 540	
1971-72	48 877	99 697	
1972-73	50 817	111 691	
1973-74	53 500*	117 932	
1974-75	55 500*	168 723	229 907
1975-76	57 500*	198 508	280 508

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı

* Kestiriye dayanan sayılardır.

Önümüzdeki yıllarda liseyi bitirecek öğrenci sayısı üzerinde orta- okul birinci sınıfa alınan öğrenci sayısına dayanarak yaptığımız kestiriler, lise öğrenimlerini bitirecek öğrenci sayısının 1975-76 yılında 81000, 1976-77'de 85000, 1977-78 öğretim yılında ise 80000 dolayında olacağını göstermektedir.⁴

Millî Eğitim Bakanlığının Çizelge l'in en alttaki iki satırında yer alan liseyi bitirenler sayısına ilişkin kestirileri ile bizimkiler arasında ilk bakışta önemli bir ayrılık bulunmakla birlikte, oradaki sayılar, Bakanlığın, öğrencilerini yine o kaynaktan alan meslek okullarını bitirecekler sayısıyla birleştirildiğinde aradaki açıklık biraz daha kapanmaktadır. Gerçekten de, Millî Eğitim Bakanlığı, Teknik Liseler, Endüstri Meslek Liseleri, Kız Meslek Liseleri, Akşam Ticaret Liseleri ile Otelcilik - Turizm Meslek Lisesini 1973-74'te 31325 kişinin bitirdiğini, bu sayıların 1974-75'te yaklaşık bir hesapla 35500'e, 1975-76'da ise 49000'e yükseleceğini bildirmektedir. Bu duruma göre, Millî Eğitim Bakanlığının "meslek okullarını liseleştirme" eğilimi sürüp giderse -ki öyle olacağı

⁴ Cemal Mihçioğlu, *Üniversiteye Girişin Yeniden Düzenlenmesi- Bugünkü Durum ve Öneriler* (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No. 40) (Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974), s. 11-12

anlaşılmaktadır- orta öğretim kurumlarını 1975-76'da 91000'in, 1976-77'de 107000'in üstünde üniversite adayının bitireceği sonucuna varmak gerekecektir.

Yine Bakanlıktan sağladığımız geçici verilere göre, Öğretmen Liselerini bitirecek öğrencilerin sayısı 1974-75'te 16205, 1975-76'da 13710 dolayında olacaktır. Bu sayılar, yine Bakanlığa göre, İmam-Hatip Liseleri için 3700 ile 4300-4500 dolayında olacaktır.

Özellikle Çizelge 1'de son iki yılda üniversite giriş sınavlarına katılanlar sayısında görülen 40000-50000 dolayındaki artışlar, yalnız üniversitelerin doğal öğrenci kaynağı olan klasik liselerdeki sayısal artışlardan ileri gelmemekte, bunda "liseleştirilen" meslek okullarını bitirenlerin de büyük payı bulunmaktadır.

Bu satırların yazıldığı sırada Millet Meclisi'nde kabul edilmiş bulunan bir yasa önerisi, lise dengi meslek okullarını bitirenlerin de ayırım gözetilmeden üniversiteye kabul edilmelerini öngörmektedir⁵.

Bütün bu gelişmeler, açıkça da görüldüğü üzere, geçmiş yıllarda üniversite giriş sınavlarında başarı gösterememiş öğrencilerle yerleştikleri yüksek öğretim kurumlarını beğenmeyen öğrencilerin daha sonraki yıllarda giriş sınavlarına yeniden katılmaları gibi öbür etmenlerle bir araya geldiğinde üniversitelerarası giriş sınavına katılacakların sayısını sınırlama konusunu güncel bir sorun durumuna getirmiştir.

Alınması Gereken Temel Önlem

Üniversitelerarası giriş sınavını yakın bir gelecekte "yapılabilir" olmaktan kesinlikle çıkaracak olan sayısal artışları durdurmak, en azın-

5 Millî Eğitim Bakanlığı ile siyasal erkte bulunanları böyle bir yola iten nedenlerin başında, kanımızca, "mesleki-teknik" orta öğretim kurumlarında okuyanlardan gelen toplumsal baskıların yanı sıra, üniversitelerimizin - özellikle "klasik" olarak nitelendirilen yerleşmiş, büyük üniversitelerimizin- liseler dışındaki meslek öğrenimi sağlayan orta öğretim kurumlarını bitirenlerin sınırlı bir ölçüde de olsa üniversiteye girebilmeleri görüşüne katı bir biçimde karşı çıkmalarıdır. Yukarıda sözü edilen gelişmelerin üniversite özerkliğiyle -dahası, eğitim ilkeleriyle- ne ölçüde bağdaşmakta olduğu tartışması bir yana, büyük üniversitelerimizin bu aşırı tutumlarına, siyasal gücün daha büyük bir aşırılıkla karşı çıkması anlamını taşıdığı açıktır. (1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 52. maddesi ile Millî Eğitim Temel Kanununun 25'inci maddelerinde değişiklik yapmakta olan öneri, bu yazının baskıya verildiği Kasım 1975 başında daha yasalaşmamıştı.) (Söz konusu öneri, TBMM başkanlık seçimlerinin uzaması yüzünden Cumhuriyet Senatosunda görüşülme süresinin 20 aralık 1975'de dolması üzerine görüşülmeyen yasalaşmış, ancak Cumhurbaşkanı söz konusu yasa önerisini "olmazlama" yetkisini kullanarak yeniden görüşülmek üzere TBMM'ne geri göndermiştir.)

dan ölçülü sınırlar içinde tutmak amacıyla alınabilecek en köklü önlem, liseyi bitirenler içinde yetenekleri üniversite öğrenimi yapmaya elverişli olmayanların, öğrenimlerinin daha alt aşamalarında yeteneklerine daha uygun düşen “meslekî- teknik” öğrenim alanlarına yönlentilmeleridir. 1970 yılında toplanan VIII’inci, 1974 yılında toplanan IX’uncu Millî Eğitim Şûrasında bu konu üzerinde görüşülerek orta öğretimin ilk üç yıllık aşamasından sonra böyle bir yöneltme düzeninin uygulanması görüşü benimsenmiştir. 1974-75 öğretim yılında deneme niteliğinde olmak üzere 16 lisede uygulanan bu düzenin bütün liseleri kapsayacak bir biçimde uygulanması burada tartışılan sorunun çözümü bakımından büyük önem taşımaktadır. Başarı olasılığı konusunda birçok eğitimcilerin kuşkular besledikleri bu konuda gerekli önlemlerin gecikmeden alınıp uygulamanın yaygınlaştırılması kesin bir zorunluluktur. Bu düzen uygulama alanına konduktan sonra bile, liseyi bitirenler sayısının giderek çoğalması, aşağıda açıklanacak önlemlerden birinin ya da daha çoğunun alınmasını zorunlu kılabilir.

Öbür Önlemler

Üniversitelerarası giriş sınavını “yapılabilirlik” sınırları içinde tutabilmek amacıyla alınabilecek –yukarda anılan önlem dışındaki– çeşitli önlemlerle bunlardan her biri üzerindeki görüşlerimiz aşağıda açıklanmıştır:

a. *Adayların üniversite giriş sınavlarına kaç kez katılabileceklerinin belirli bir sayı ile sınırlandırılması* – Üniversiteye girmek üzere baş vuranlardan önemli bir bölümünün, elde sayısal veriler bulunmamakla birlikte, daha önce bu sınavlara katılıp başarı gösteremeyen adaylar olduğu bilinmektedir. Sınava katılma hakkı sınırsız tutulduğunda aday sayısının giderek artan bir hızla çoğalacağı açık bir gerçektir. Yıllar geçtikçe bu adayların sınavı başarıma olasılıklarının azalacağı da düşünülebilir. Bu durumdaki adayların sınava katılmalarını 2 ya da 3 kez gibi bir sayı ile sınırlandırma yoluna gidilebilir. Son yıllardaki uluslararası uygulama konusunda elimizde kesin bilgiler bulunmamakta birlikte, Mısır’da lise çıkışlılara en çok iki kez başvurma olanağının tanınmış bulunduğunu biliyoruz. Türkiye’de de bugünkü koşullar altında böyle sınırlayıcı bir uygulamaya gidilebileceğini sanıyoruz. Bu yola gidildiğinde adayların daha önce sınava girip girmediklerinin denetlenmesi, biri liselerce, öbürü “Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi”nce bilgisayar aracılığıyla olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilebilir.

b. *Liseyi bitirme çağının çok üstünde bulunan adayların sınava alınmaması*– Bilindiği gibi, Türkiye’de liseyi bitirme yaşı kural olarak

18'dir. Buna üç yıl daha eklenerek 21 yaşını geçip 22 yaştan gün almış adayların üniversitelerarası giriş sınavına alınmaması yoluna gidilebilir. 1975 yılı giriş sınavına baş vuranların yaklaşık olarak 75700'ünün (tüm katılanların % 27'sinin) bu yaşın üstünde oldukları göz önünde bulundurulursa böyle bir önlemin aday sayısını azaltma bakımından ferahlatıcı sonuçlar vereceği açıktır.⁶ Geçmiş yıllara ilişkin gözlemlerin de ortaya koyduğu gibi, sınavlara katılan olgun yaştaki kişilerin birçoğu sivil ya da asker kamu görevlileridir. Bunlar arasında, öğrencilerine giriş sınavları konusunda her yıl yeni bilgiler verebilmek amacıyla bu sınavlara katılan lise öğretmenleri ile "özel dershaneciler" de vardır. Gerçekte 21 yaşın, arada askerlik görevini yapan lise çıkışlılar için bile uygun bir sınır sayılabileceği kanısındayız. Böyle bir yaş sınırlaması konduğunda, öğrenimlerinin daha önceki aşamalarında sınıfta kalarak belirli bir sınıрын üstünde yıl yitirmiş, dolayısıyla üniversite öğrenimine de pek elverişli olmayan adayların sınavlara katılıp aday sayısının sınavların yapılmasını olanaksız kılacak ölçüde kabarmasına yol açmaları da önlenmiş olacaktır.⁷

Ancak, bu durumdaki adayların yüksek öğrenim görme olanağından büsbütün yoksun bırakılmaları da sakıncalı olur. Bu nedenle, çeşitli yüksek öğretim kurumlarının bu tür öğrenciler için sınırlı sayıda yer ayırarak her yıl kendi yapıları içinde ayrı sınavlar yapmaları uygun olacaktır. Ama böyle bir uygulamanın yüksek öğretim kurumlarımız için "merkezî sistem" in kuruluşundan önce karşılaştıklarına benzer sorunlara yol açmaması için, bu kurumların tümünün Üniversitelerarası Kurul'un öbür yüksek öğretim kuruluşlarıyla bunların bağlı oldukları bakanlıkların görüşlerini de alarak saptayacağı belirli bir günde yapılması, değerlendirme işinin de kendilerince yapılarak sonuçların ilgililere yine bu kurumlarca duyurulması uygun olacaktır.

c. *Yüksek öğrenim görmüş kişilere sınava katılma hakkının tanınmaması*— 1975 üniversitelerarası giriş sınavına katılmak üzere başvuran yüksek öğrenimli adayların sayısı 3529'dur (% 1.3). Aslında bu sayı önemli olmamakla birlikte, orta öğrenimlerini yeni bitirmiş adayların sınavının yapılmasında büyük uygulama güçlükleriyle karşılaşılan

6 1974 giriş sınavına katılan 229907 adayın 56378'i (% 24.5), 1973 sınavına katılan 108391 adayın 21970'i (% 20) 21 yaşın üstündeki adaylardan oluşmaktaydı. Bu sınır 21 değil de 22 olarak alınsaydı 1975 sınavına katılacak adayların sayısında 51900 kişi dolayında (% 18.5) bir azalma sağlanmış olurdu.

7 Böyle bir sınırlamaya gidildiğinde, birçok kimselerin yaşlarını küçültmek için yargılarına baş vurmalarını önlemek üzere, askerlikte olduğu gibi üniversiteye girişte de yaş düzeltmesinin geçerli sayılmayacağı ilkesinin benimsenmesi uygun olur.

bir ortamda bu durumdaki adaylara sınava katılma olanağının sağlanması bir bakıma lüks sayılabilir.⁸ Kaldı ki bu adaylar başka bir alanda yeniden öğrenim yapma olanağından büsbütün yoksun bırakılmış olmayacak, bundan bir önceki maddede önerilen sınavlara katılabileceklerdir.

ç. *Meslek okulu çıkışlılar için daha önce ayrı bir seçme yapılarak sınırlı sayıda adayın üniversitelerarası giriş sınavına katılmasına izin verilmesi*—1974 giriş sınavına katılan meslek okulu çıkışlıların sayısı 55646'ydı. 1975 yılı giriş sınavı için başvuranların sayısı ise 81696'dır. 1970 yılı giriş sınavına katılan tüm adaylar toplamının çok üstünde olan bu sayı, bugünkü ölçüler içinde bile küçümsenemeyecek bir sayıdır. Söz konusu adaylar için daha önce yapılacak bir seçme, aday sayısını önemli ölçüde azaltacaktır. Bu seçme, giriş sınavından kısa bir süre önce sona eren ders yılı içinde test biçiminde yapılabileceği gibi, meslek okulunun bütün sınıflarında (son sınıfla ilgili notlar daha belli olmadığı için geçen beş yıl içinde) alınan notların ortalaması bulunup bunlardan belirli bir sınırın üstündekiler ayrılarak da gerçekleştirilebilir. Bu yollardan seçilecek meslek okulu çıkışlıların sayısı, o yılki giriş sınavında bu tür adaylar için ayrılan yer sayısının örneğin iki ya da üç katı olarak belirlenebilir.⁹

8 1974 giriş sınavına katılanlar içinde daha önce bir yüksek öğretim kurumunu bitirmiş olanların sayısı ise 2790'dı (% 1.2).

9 Yuvarlak bir hesapla, 1974 giriş sınavında Atatürk Üniversitesi'ndeki 1200 kişilik yerin % 34'ü, Boğaziçi Üniversitesi'ndeki 660 kişilik yerin % 16'sı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ndeki 2500 kişilik yerin % 12'si sınavda başarı gösteren meslek okulu çıkışlılarla doldurulmuştur. Bu üç Üniversiteye Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nce yerleştirilen toplam 4360 adayın 866'sı (% 19.9'u) meslek okulu çıkışlıdır. Bu oran, meslek okullarından gelenlerin üniversite giriş sınavında oldukça yüksek bir başarı gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bundan, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi bugüne değin meslek okulu çıkışlılara kapılarını kapalı tutmakta direnen büyük üniversitelerimizin bu tutum yüzünden kendilerini yüksek nitelikli birçok öğrencilerin yoksun bıraktıkları sonucu çıkmaktadır. Bu vesileyle, söz konusu üniversitelerin bu tutumlarını gecikmeden değiştirmelerinin her bakımdan yararlı olacağı yolundaki görüşümüzü bir kez daha yinelemek isteriz. Ancak, bu durumun meslek okulu çıkışlılara "ayrım gözetilmeden" üniversite giriş sınavlarına katılma olanağının sağlanması görüşünü benimsemek için geçerli bir neden olmadığını da özellikle belirtmek gerekir. Böyle bir uygulama, meslek öğretimi ayırımının temel mantığına, eğitimin öteden beri benimsenmiş ilkelerine, beş yıllık kalkınma planlarında yer alan ilkelere, VIII'inci Millî Eğitim Şûrası ile IX'uncu Şûra'nın kararlarıyla kesinleştirilip şimdilik sınırlı bir ölçüde de olsa uygulanmaya başlayan "yönelme" düzenine, bunların da ötesinde, dünyanın her yerinde evrensel olarak onanmış bulunan yöneline aykırı düşer.

(Yukarıda sözü edilen 866 öğrencinin geldikleri okul türüne göre katılanlar sayısı ile kazananların dağılışı şöyledir: İmam-Hatip Okulları: 5144-278, Sanat Enstitüleri: 26388-

d. *Adayların büyük çoğunluğunu oluşturan lise çıkışlılara lise öğrenimi sırasında gösterdikleri başarıya göre sınava girme hakkı tanınması*— Daha önce sözü edilen “yöneltme” düzeninin uygulama alanına konmasında gecikir ya da böyle bir düzen uygulanmaya başlamakla birlikte yüksek öğrenime baş vuranların sayısı sınavın yapılmasında büyük güçlükler yol açacak bir düzeye ulaşırsa böyle bir sınırlamaya gidilmesi zorunlu olacaktır. Üniversite giriş sınavlarına katılabilme hakkı, lisede alınan notların genel dağılımı ile düzeyi de göz önünde bulundurularak, öğrenim dönemini kapsayan bütün yılların (sonuçları daha alınmamış olan son sınıf bir yana bırakılabilir) sınıf geçme ortalaması belirli bir düzeyin (örneğin 6, 6.5 ya da 7’nin) üstünde bulunanlara tanınabilir. Ortalamanın tüm lise öğrenimini kapsayan notlara dayanılarak hesaplanması, yalnız lise son sınıfta ya da lisenin son iki sınıfında alınan notlara bakılması yoluna gidildiğinde doğabilecek kötüye kullanmaları önlemek amacıyla önerilmektedir. İlerde liselerin çeşitli sınıflarında Millî Eğitim Bakanlığı’na bir örnek başarı testleri uygulanması yoluna gidilirse, burada sözü edilen seçme, bu testlerin sonuçlarına dayanılarak da yapılabilecektir.

Bu önlemin uygulama alanına konması, bir yandan ilerde üniversiteye girmeyi düşünen öğrencilerle ana babalarının bir bütün olarak lise öğrenimini bugün olduğundan daha ciddiye alıp ona göre çaba harcamalarını sağlayacak, bir yandan da üniversiteye girişte bir tek sınavla yetinilmeyip öğrencilerin öğrenimlerinin daha önceki aşamalarında gösterdikleri başarı ya da başarısızlıkların göz önünde bulundurulması yolundaki görüşlerin bir çeşit uygulaması niteliğini taşıyacaktır.

e. *Üniversite ya da yüksek okul öğrencisi olanlara sınava girme hakkının tanınmaması*— 1975 giriş sınavına katılanların 52206’sı (% 18.6’sı) bu durumdaki adaylardan oluşmaktadır. Bu da çok yüksek bir sayıdır. 1974 giriş sınavına katılan 229907 adayın 15428’i (% 6.7’si) çeşitli yüksek öğretim kuruluşlarında okuyanlardan oluşmaktaydı. 1975 yılında bu sayının 3.5 kat, oranın ise 2.8 kat artış göstermesi, kanımızca, 1974 yılında Eğitim Enstitüleriyle “mektupla öğretim”e ya da adaylardan pek az ilgi gören benzeri kurumlara ayrılan adayların büyük çoğunluğunun durumlarından hoşnut olmayıp bu yıl yeniden sınava girmek istemelerinden ileri gelmiştir. 1974 giriş sınavı

261, eski Öğretmen Okulları: 4877-152, Ticaret Liseleri: 10812-75, Kız Enstitüleri: 3963-23, Sağlık Kolejleri: 1346-19, Tarım Liseleri: 1307-13, Tapu-Kadastro Lisesi: 165-8, Maliye Meslek Okulu: 333-4, Ev Ekonomisi Meslek Lisesi: 35-0, lise dengi öbür okullar: 1276-33)

sonuçları üzerinde yaptığımız bir araştırmaya göre, Eğitim Enstitülerine ayrılan öğrencilerin başarı düzeyi olabildiğince düşüktür. Bu araştırmaya göre öğrenci niteliği bakımından en üstün durumda bulunan Hacettepe Tıp Fakültesine ayrılan öğrencilerin katsayısı 4895, İstanbul Tıp Fakültesine ayrılanlarınki 1634, İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi Genel Makine Mühendisliği Bölümü'nünki 631, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ninki 100, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İdarî İlimler Fakültesi İşletmecilik Bölümü'nünki 43, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ninki 3, Eskişehir İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi İşletme Bölümü (gündüz) ile Elâzığ Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Mimarlık Bölümü'nünki 2'dir. Eğitim Enstitülerindeki toplam 134 bölümün 115'ine ayrılan öğrenciler için ise bu katsayı sıfırdır (0.5'in altında). Sonradan "mektupla öğretim"e ayrılan adayların bu düzeyin de altında olduklarını söylemek için özel bir araştırmaya gerek bile yoktur.

Bu durum karşısında, daha sonraki yıllarda yeniden sınava girecek olan bu öğrencilerin başarı olasılığı yok denebilecek ölçüde düşüktür. Dolayısıyla, bu durumdaki adaylara ancak daha önceki giriş sınavında belirli bir düzeyin üstünde başarı göstermiş olmak koşuluyla giriş sınavına ancak bir kez daha katılma olanağının tanınması uygun bir önlem olarak görünmektedir.

Sonuç

Yukarda açıklanan önlemler içinde uzun dönemde en etkili olan "yönelme" düzeninin kısa bir süre içinde yaygınlaştırılarak uygulamaya geçilmesi konusunda Millî Eğitim Bakanlığı katında gerekli girişimlerde bulunulmalı, bu arada bu düzenin gerçekleştirilme olanakları üzerinde şimdiden kesin bir yargıya varılmaya çalışılmalıdır. Uzunca bir dönemde –örneğin 5-6 yıl gibi bir süre sonra– yukarıda altı noktada toplanan önlemlerden hangilerinin uygulama alanına konacağı bu düzen uygulandıktan sonra ortaya çıkacak duruma bağlı olduğundan, bu konu gecikmeden açıklığa kavuşturulmalıdır.

Ancak, bu önlemlerden bir bölümünün 1976 giriş sınavından başlayarak yürürlüğe konması da zorunlu görülmektedir.

Bu konudaki somut önerilerimize geçmeden önce bir noktanın aydınlatılmasında yarar vardır. Daha önce üzerinde durulan önlemlerin tümü birçok yurttaşların eleştirilerine, yakınmalarına, tepkilerine yol açacak niteliktedir. Bu kısıtlayıcı önlemlerin uygulanma kararının

alınması karar verme durumunda bulunanlar için de güç olmakla birlikte, zorunluluklar karşısında soruna başka türlü bir çözüm bulunması da olanaksız görünmektedir. Siyasal gücü elinde bulunduranların bu konudaki genel tutumları uzunca bir süreden beri bilinmektedir. Geniş halk yığınlarına çekici gelecek, onların isteklerine uygun düşen çözümler kamuoyuna karşı bir duyarlılığın varlığını göstermesi bakımından saygıdeğer olmakla birlikte, ülkenin –dahası, ilk bakışta bunlardan yararlanıyor görünenlerin– uzun dönemli çıkarlarına ters düşen kararlar almaktan kaçınılmalı, üniversitelerimiz bu ilkeyle bağdaşmayan yönelti kararları söz konusu olduğunda gereken uyarma görevlerini yerine getirmekten kaçınmamalı, kendi yetki ya da sorumluluk alanlarında gerekli önlemleri yüreklilikle almalıdırlar.

Ancak, bu önlemlere baş vurulurken, önceliklerin doğabilecek tedirginlikleri en aza indirecek bir biçimde belirlenmesi de zorunludur.

Yukarıda sıralanan önlemler içinde kamuoyunun en az yadırgayacağı, dolayısıyla, *birinci* sırada uygulama alanına konması gereken önlem, aday sayısında bugün için 3-4 bin gibi önemsiz sayılabilecek bir düşüş sağlayacak olan “daha önce bir yüksek öğrenim kurumunu bitirmiş olanların merkezî yerleştirmeye esas olan genel giriş sınavına alınmamaları”dır. Bu adaylar, yukarıda ikinci maddede sözü edilen, yükseköğretim kurumlarınca aynı günde ayrı ayrı yapılacak giriş sınavlarına katılabileceklerinden, bu önlemin uygulanması ciddi bir yakınmaya da yol açmayacaktır. Kurumların genel ilkeleri Üniversitelerarası Kurul’ca belirlenecek ayrı ayrı sınavlar yapmaları, “merkezî sistem”in bu konudaki yetkilerini aşırı ölçüde sınırlandırdığından yakınan kimi kurumların isteklerine uygun düşeceği gibi, bütün yüksek öğretim kurumlarına öğrenci seçme işinin o kurumların kendi sorumlulukları arasında bulunduğu gerçeğini de büsbütün gözden uzak tutmamalarını sağlayacak, ayrıca bu işin güçlükleri konusunda uzak olmayan bir geçmişteki anılarını küçük boyutlu bir örnekle karşı karşıya gelerek tazelemelerini sağlayarak onlar üzerinde eğitici bir etki yapacaktır.

Gerek daha az tepkiye yol açması, gerek aday sayısında önemli –bugünkü sayılara göre en azından 30000-40000 dolayında– bir düşüş sağlayabilmesi bakımından *ikinci* sırada baş vurulması gereken önlem, “bir yüksek öğrenim kurumunda okumakta olan öğrenciler içinde bir önceki giriş sınavında belirli bir düzeyin altında başarı göstermiş olanların üniversite giriş sınavına alınmamalarıdır. Bu tür adaylar içinde belirli bir yaş sınırının üstünde bulunanlar –ilgili yüksek öğretim

kurumu kendileri için özel bir kontenjan ayırmışsa- bu kurumların açacakları sınavlara katılabileceklerdir.¹⁰

Kanımızca baş vurulması gereken *üçüncü* önlem, meslek okulu çıkışlıların üniversite giriş sınavından önce bir elemenden geçirilerek bu sınava katılacaklar sayısının 5-10 bine indirilmesidir. Gerekçelerini daha önce açıklamış olduğumuz bu önlem uygulandığında, aday sayısında 1975 rakamlarına göre 40000-45000 dolayında bir azalma sağlanabilecektir.

Bu üç önlem birlikte uygulanarak sınava katılanlar sayısında sağlanacak 70000-90000 dolayındaki düşüşün, bugünkü güçlükler varlığını geniş ölçüde sürdürse bile, 1976 giriş sınavının bir olanaksızlık durumuyla karşılaşmadan yapılabilmesini sağlayabileceği görüşüdeyiz.

1977 yılında ise, daha açık olarak ortaya çıkacak duruma göre, yukarıdaki önlemlere ek olarak, *dördüncü* sırada baş vurulmasını önerdiğimiz yaş sınırlaması önlemi uygulama alanına konabilir. Niteliği gereği sert tepkilere yol açmaması gereken bu yol, yine 1975 yılına ilişkin sayılar göz önünde bulundurulursa, aday sayısında 75000 dolayında bir düşüş sağlayabilecektir. Ancak, yaş sınırlaması dolayısıyla, sınava alınmayacakların önemlice bir bölümü ilk üç önlemle elenenleri de içine almakta olduğundan, bu yoldan sağlanacak azalma -önemini yine korumakla birlikte- bu sayının çok altında olacaktır. Yaş sınırlamasının önemli bir yararı, az sonra değinilecek olan "sınava katılma sayısını sınırlama" önlemini bir bakıma kendiliğinden gerçekleştirmekte olmasıdır. Bu önlemin bir başka üstünlüğü, uygulamada denetim güçlüklerine yol açmadan gerçekleştirilebilmesidir.

Öncelik sıralamasında en sona bıraktığımız iki önlem, bir yandan üniversite öğreniminin doğal adayları olan lise çıkışlıları doğrudan doğruya ilgilendirmesi, bir yandan da etkilenecekler sayısının çokluğu dolayısıyla en sert tepkilere yol açacak olan önlemlerdir.

Sınava daha önce iki ya da üç kez katılanların giriş sınavına alınmamaları durumunda aday sayısının ne ölçüde azaltılmış olacağı konusunda kesin bir yargıda bulunmak, elde gerekli sayısal veriler bulunmadığı için şimdilik olanaksızdır. Bununla birlikte, aday sayısında büyük düşüşler sağlayacağını kolaylıkla söyleyebileceğimiz bu *beşinci*

10 Bu adayların durumlarını gözlemelerini önlemek üzere, başvurma sırasında diploma aslı getirmeleri istenebilir. Bu durumdaki adayların liselerle ilişkileri kalmadığından bitirdikleri lise aracılığıyla baş vurmaları söz konusu olmayacak, belirlenecek bir süre içinde sınava girmek üzere kendilerinin baş vurmaları gerekecektir.

önlemi uygulamanın 1978 yılında zorunlu bir duruma gelebileceğini şimdiden kestirebileceğimizi sanıyoruz.

Kanımızca üzerinde durulması gereken son (*altıncı*) önlem, “lise çıkışlıların üniversite giriş sınavına katılmadan önce bir elemenden geçirilmeleri”dir. Sınava katılacak aday sayısında en büyük düşüşler belki de bu yoldan sağlanacaktır. Ancak, ters yönde bir zorunluluk durumuyla karşılaşılmamak koşuluyla, bu yola gitmeden önce “yö-neltme” düzeninin uygulanıp umulan sonuçları vermesini beklemenin daha uygun bir yaklaşım olacağı düşüncesindeyiz.

Burada üzerinde durulması gereken bir nokta da, öncelik sıralamasının alt düzeylerine inmeden –ya da inmekle birlikte– uygulama alanına öncelikle konan önlemlerde daha sıkı sınırlamalara gidilebileceğidir. Kaldı ki, yukarıda yaptığımız sıralamaya kesinlikle uyulması da zorunlu değildir. Günün koşulları bunlardan herhangi birinin ya da birkaçının uygulama alanına konmasını gerektiriyorsa, sırada ona göre değişiklik yapılabileceği de açıktır.

